

Η προσέγγιση θεμάτων φυσικού περιβάλλοντος και αιεφορίας μέσα από τα σχολικά βιβλία των Αγγλικών στο Γυμνάσιο

Φάκα Μαρία¹, Παπαβασιλείου Βασίλης²

1. Εκπαιδευτικός, μεταπτυχιακή φοιτήτρια του ΠΜΣ «Περιβαλλοντική Εκπαίδευση»
του Τμήματος Επιστημών της Προσχολικής Αγωγής και του Εκπαιδευτικού
Σχεδιασμού, Πανεπιστήμιο Αιγαίου
psemper12042@aegean.gr

2. Λέκτορας του Τμήματος Επιστημών της Προσχολικής Αγωγής και του
Εκπαιδευτικού Σχεδιασμού, Πανεπιστήμιο Αιγαίου
vrapavasileiou@rhodes.aegean.gr

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα εργασία μελετά τα σχολικά εγχειρίδια Αγγλικών του Γυμνασίου. Σκοπός της εργασίας είναι η διερεύνηση του τρόπου προσέγγισης του φυσικού περιβάλλοντος και των ζητημάτων της αιεφορίας στα βιβλία αυτά. Προκειμένου μάλιστα να γίνει περισσότερο κατανοητός ο τρόπος παρουσίασης των θεμάτων αυτών, υπήρξε συγκριτική διερεύνηση με τα θέματα του καταναλωτισμού. Η μέθοδος που επιλέχθηκε είναι η ανάλυση περιεχομένου, μέσω της οποίας αναζητήθηκαν οι αναφορές (λέξεις ή/και φράσεις), καθώς και η εικονογράφηση που αφορούν στις έννοιες του φυσικού περιβάλλοντος και του καταναλωτισμού. Η έρευνα κατέδειξε ότι στα βιβλία Αγγλικών του Γυμνασίου το φυσικό περιβάλλον δεν προβάλλεται ιδιαίτερα, ιδίως συγκρινόμενο με τον αριθμό των σχετικών με τον καταναλωτισμό αναφορών και εικόνων. Η θεματολογία που επιλέγεται είναι περιορισμένη με έμφαση κυρίως τη ρύπανση από σκουπίδια και την ανακύκλωση, ενώ η έννοια της αιεφορίας είναι παντελώς απύσα. Αυτό που τελικά προβάλλεται κατά κύριο λόγο είναι ο καταναλωτισμός και ο υλικός ευδαιμονισμός που χαρακτηρίζουν τις σύγχρονες κοινωνίες.

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ: Εκπαιδευτική έρευνα

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ: Σχολικά εγχειρίδια, Αγγλικά, περιβάλλον, αιεφορία, καταναλωτισμός

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ένα από τα πιο σημαντικά ζητήματα της σύγχρονης εποχής είναι το θέμα της καταστροφής του φυσικού περιβάλλοντος εξαιτίας της ανθρώπινης δραστηριότητας

που έχει οδηγήσει σε πολιτικά, κοινωνικά και οικονομικά αδιέξοδα (Suzuki, 2010). Το σύγχρονο σχολείο δεν μπορεί να παρακολουθεί άπραγο τις σοβαρές αυτές εξελίξεις (Webster & Johnson, 2011). Αντίθετα, προβάλλεται επιτακτική η ανάγκη να διαδραματίσει ίσως τον πιο σημαντικό ρόλο, αυτόν δηλαδή της διαμόρφωσης των μελλοντικών υπεύθυνων πολιτών (Dobson, 2007· Huckle, 2010· Apple, 2011· Balarin, 2011· Ahrari et al., 2014). Σύμφωνα με το κεφάλαιο 36 της Agenda 21 που προέκυψε από τη Διακυβερνητική Διάσκεψη στο Ρίο της Βραζιλίας «...Η Εκπαίδευση είναι ιδιαίτερα σημαντική για την προώθηση της αειφορικής ανάπτυξης και για τη βελτίωση της δυνατότητας των ανθρώπων να αντιμετωπίζουν τα ζητήματα περιβάλλοντος και ανάπτυξης...» (UNESCO – UNEP, 1992).

Στο ίδιο κεφάλαιο αναφέρεται ότι «...Για να είναι αποτελεσματική η εκπαίδευση για το περιβάλλον και την ανάπτυξη πρέπει να ... ενσωματωθεί σε όλους τους επιστημονικούς κλάδους ...». Αυτό σημαίνει ότι ένα σημαντικό κομμάτι των σχολικών βιβλίων όλων των μαθημάτων θα πρέπει να είναι αφιερωμένο σε ζητήματα περιβάλλοντος και αειφορίας.

Τα σχολικά εγχειρίδια εξακολουθούν να αποτελούν ακόμα και στη σημερινή εποχή το κυριότερο μέσο μετάδοσης της γνώσης στο ελληνικό σχολείο παρά την αλματώδη εξέλιξη της τεχνολογίας και κυρίως της Πληροφορικής. Μία από τις σημαντικότερες λειτουργίες του σχολικού εγχειριδίου είναι ότι αποτελεί φορέα ιδεολογίας «με βάση τον οποίο επιδιώκεται η μεταβίβαση της 'επίσημης' γνώσης στους μαθητές» (Καψάλης και Χαραλάμπους, 1995). Η επιλογή της γνώσης που θα συμπεριληφθεί στο σχολικό εγχειρίδιο αποτελεί μια βαθύτατα πολιτική πράξη, καθώς προσφέρει ή αποκλείει την πρόσβαση σε συγκεκριμένες γνώσεις. Το σχολικό εγχειρίδιο επηρεάζεται από τις πολιτικές, οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες που επικρατούν τη δεδομένη στιγμή που γράφεται, εγκρίνεται και εκδίδεται. Το σχολείο, κυρίως μέσα από τα αναλυτικά προγράμματα, συμβάλλει στην αναπαραγωγή των κυρίαρχων οικονομικών και πολιτιστικών συνθηκών μέσα από την επιλογή, την οργάνωση και τον έλεγχο της παρεχόμενης γνώσης (Apple, 1993).

Μία πολύ σημαντική παράμετρος των σχολικών εγχειριδίων είναι η εικονογράφηση, η οποία ως έννοια περιλαμβάνει τις φωτογραφίες, τα σκίτσα, τα σχήματα, τους χάρτες, τους πίνακες κ.ά. που εμπεριέχονται σε αυτά. Η εικονογράφηση είναι σημαντική, επειδή κάνει τα εγχειρίδια πιο ελκυστικά στους μαθητές και άρα επηρεάζει τα κίνητρα τους για μάθηση. Με άλλα λόγια, συμβάλλει στην πρόκληση ενδιαφέροντος αλλά και στη συγκέντρωση του ενδιαφέροντος των μαθητών. Εμπλουτίζει τις πληροφορίες που παρέχονται στο γραπτό κείμενο αλλά ταυτόχρονα βοηθάει στην καλύτερη αποτύπωση των πληροφοριών αυτών στη μνήμη, διευκολύνοντας ταυτόχρονα και την ανάκληση τους όποτε χρειαστεί. Με αυτό τον τρόπο, η διδασκαλία γίνεται πιο ευχάριστη (Βρεττός, 1994· Μπίκος, 2003).

Το 2009 αποφασίστηκε η αλλαγή των σχολικών βιβλίων των Αγγλικών στο Γυμνάσιο. Μέχρι τότε, υπήρχε μία λίστα βιβλίων ιδιωτικών εκδοτικών οίκων εγκεκριμένη από το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων οπότε οι εκπαιδευτικοί των Αγγλικών σε κάθε σχολική μονάδα είχαν τη δυνατότητα να επιλέξουν εκείνο το εγχειρίδιο που θεωρούσαν ως το καταλληλότερο. Από το 2009 τα σχολικά βιβλία εκδίδονται από τον Οργανισμό Εκδόσεως Διδακτικών Βιβλίων και άρα είναι κοινά για όλα τα γυμνάσια της χώρας.

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

Σκοπός της έρευνας αυτής είναι η ποιοτική ανάλυση των βιβλίων Αγγλικών του Γυμνασίου προκειμένου να διερευνηθεί ο τρόπος με τον οποίο προσεγγίζονται τα θέματα φυσικού περιβάλλοντος και αειφορίας. Πιο συγκεκριμένα, επιχειρείται να διαπιστωθεί αν υπάρχει σημαντική διαφορά στον αριθμό των λέξεων και στον όγκο των πληροφοριών σχετικά με το φυσικό περιβάλλον που αντλούν οι μαθητές μέσα από τα σχολικά εγχειρίδια κατά τάξη και κατά επίπεδο. Να αξιολογηθεί ο βοηθητικός ρόλος της εικονογράφησης, καθώς και οι πληροφορίες που παρέχουν αυτές σχετικά με τα περιβαλλοντικά ζητήματα. Να γίνει μία συνολική αποτίμηση της προβολής και ανάδειξης του φυσικού περιβάλλοντος και σύγκρισή του με το θέμα του καταναλωτισμού. Η συγκριτική διερεύνηση των δύο αυτών θεμάτων κρίθηκε απαραίτητη, αφού κύρια αιτία της υποβάθμισης του φυσικού περιβάλλοντος και μεγάλος εχθρός της αειφορίας είναι η υπερκατανάλωση.

Για τη συγκεκριμένη έρευνα, κρίθηκε καταλληλότερη η Ανάλυση Περιεχομένου, η οποία είναι μία ερευνητική τεχνική για την αντικειμενική, συστηματική και ποσοτική περιγραφή του δηλωμένου περιεχομένου (Berelson, 1952) με τελική επιδίωξη την ερμηνεία. Στην συγκεκριμένη έρευνα χρησιμοποιήθηκε η ποσοτική ανάλυση περιεχομένου. Με τη μέθοδο αυτή τα γραπτά κείμενα, ο προφορικός λόγος και οι εικόνες που συνιστούν ποιοτικό υλικό μετατρέπονται σε μετρήσιμες μονάδες (Μπονίδης, 2004), δηλαδή σε ποσοτικά δεδομένα. Προκειμένου να διασφαλιστεί η αξιοπιστία της έρευνας, το περιεχόμενο των σχολικών εγχειριδίων των Αγγλικών του Γυμνασίου εξετάστηκε από τρεις ανεξάρτητους ερευνητές, οι δύο εκ των οποίων κατέληξαν στα ίδια συμπεράσματα οπότε υπερίσχυσε η γνώμη τους έναντι του τρίτου ερευνητή.

Ως μονάδα ανάλυσης στην παρούσα έρευνα επιλέχθηκε η λέξη – φράση. Η συγκεκριμένη έρευνα εστιάζεται στην αναζήτηση λέξεων-φράσεων που αναφέρονται στο φυσικό περιβάλλον καθώς και αντίστοιχης θεματολογίας εικονογράφησης. Παράλληλα, αναζητήθηκαν λέξεις – φράσεις που αναφέρονται στην έννοια του καταναλωτισμού, καθώς και η αντίστοιχη εικονογράφηση προκειμένου να γίνει σύγκριση έτσι ώστε η τελική εικόνα να είναι πιο ολοκληρωμένη.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ – ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Διατρέχοντας το ερωτηματολόγιο θα επιχειρηθεί μία συνολική αποτίμηση των στοιχείων της έρευνας μέσα από συγκρίσεις κατά επίπεδο και κατά τάξη. Το πρώτο στοιχείο που διερευνάται είναι το σύνολο των αναφορών στο φυσικό περιβάλλον και η εικονογράφηση που συνοδεύει αυτές τις αναφορές, αρχικά κατά επίπεδο και στη συνέχεια κατά τάξη. Το δεύτερο στοιχείο που διερευνάται είναι το σύνολο των αναφορών στον καταναλωτισμό και η σχετική εικονογράφηση κατά τάξη και επίπεδο.

Πίνακας 1: Σύγκριση του συνόλου αναφορών στο φυσικό περιβάλλον κατά επίπεδο στην Α΄ Γυμνασίου

	ΑΡΧΑΡΙΟΙ	ΠΡΟΧΩΡΗΜΕΝΟΙ	ΣΥΝΟΛΟ
ΒΙΒΛΙΟ ΜΑΘΗΤΗ	290	154	444
ΒΙΒΛΙΟ ΑΣΚΗΣΕΩΝ	143	176	319
ΣΥΝΟΛΟ	433	330	763

Από τα δεδομένα του πίνακα 1, προκύπτει ότι ο αριθμός των λέξεων-φράσεων που αναφέρονται στο φυσικό περιβάλλον στο βιβλίο μαθητή των Αρχαρίων (290) είναι

πολύ μεγαλύτερος από τον αντίστοιχο αριθμό στο βιβλίο μαθητή των Προχωρημένων (154). Αντίθετα, το βιβλίο ασκήσεων των Αρχαρίων περιέχει λιγότερες αναφορές στο φυσικό περιβάλλον (143) σε σχέση με το αντίστοιχο των Προχωρημένων (176). Η διαφορά αυτή, ωστόσο, είναι πολύ μικρότερη σε σχέση με τη διαφορά που υπάρχει στα βιβλία του μαθητή. Αθροιστικά οι αναφορές στο φυσικό περιβάλλον στα βιβλία της Α΄ Γυμνασίου είναι (763).

Πίνακας 2: Σύγκριση της σχετικής με το φυσικό περιβάλλον εικονογράφησης κατά επίπεδο στην Α΄ Γυμνασίου

	ΑΡΧΑΡΙΟΙ	ΠΡΟΧΩΡΗΜΕΝΟΙ	ΣΥΝΟΛΟ
ΒΙΒΛΙΟ ΜΑΘΗΤΗ	54	36	90
ΒΙΒΛΙΟ ΑΣΚΗΣΕΩΝ	26	15	41
ΣΥΝΟΛΟ	80	51	131

Παρατηρώντας τα δεδομένα του πίνακα 2, διαπιστώνεται ότι οι εικόνες που ντύνουν οπτικά το θέμα του φυσικού περιβάλλοντος τόσο στο βιβλίο μαθητή (54) όσο και στο βιβλίο ασκήσεων των Αρχαρίων (26), είναι περισσότερες από τις εικόνες που υπάρχουν στα αντίστοιχα βιβλία των Προχωρημένων (36) και (15) αντίστοιχα. Αξίζει, όμως, να σημειωθεί ότι από τις εικόνες (131) σε όλα αυτά τα βιβλία και στα δύο επίπεδα, κάποιες επαναλαμβάνονται στην τελευταία ενότητα των βιβλίων, η οποία, άλλωστε, λειτουργεί ενισχυτικά κυρίως για τους πιο αδύναμους μαθητές.

Πίνακας 3: Σύγκριση του συνόλου αναφορών στο φυσικό περιβάλλον κατά επίπεδο στην Β΄ Γυμνασίου

	ΑΡΧΑΡΙΟΙ	ΠΡΟΧΩΡΗΜΕΝΟΙ	ΣΥΝΟΛΟ
ΒΙΒΛΙΟ ΜΑΘΗΤΗ	370	149	519
ΒΙΒΛΙΟ ΑΣΚΗΣΕΩΝ	183	156	339
ΣΥΝΟΛΟ	553	305	858

Όπως στην Α΄ Γυμνασίου έτσι και στη Β΄ Γυμνασίου οι αναφορές στο φυσικό περιβάλλον τόσο στο βιβλίο μαθητή (370) όσο και στο βιβλίο ασκήσεων των Αρχαρίων (183) είναι πολύ περισσότερες σε σχέση με τα αντίστοιχα βιβλία των Προχωρημένων (149) και (156). Ωστόσο, η διαφορά στα βιβλία ασκήσεων είναι μικρότερη από τη διαφορά που παρατηρείται στα βιβλία μαθητή των δύο αυτών τάξεων. Συγκριτικά, οι συνολικές αναφορές (858) είναι περισσότερες από ότι στα βιβλία της Α΄ Γυμνασίου (763).

Πίνακας 4: Σύγκριση της σχετικής με το φυσικό περιβάλλον εικονογράφησης κατά επίπεδο στην Β΄ Γυμνασίου

	ΑΡΧΑΡΙΟΙ	ΠΡΟΧΩΡΗΜΕΝΟΙ	ΣΥΝΟΛΟ
ΒΙΒΛΙΟ ΜΑΘΗΤΗ	62	34	96
ΒΙΒΛΙΟ ΑΣΚΗΣΕΩΝ	25	25	50
ΒΙΒΛΙΟ ΑΣΚΗΣΕΩΝ	87	59	146

Σύμφωνα με τα δεδομένα του πίνακα 4, διαπιστώνεται ότι υπάρχει μία ισορροπία στον αριθμό των φωτογραφιών-σκίτσων στα βιβλία μαθητή (25) των δύο επιπέδων, ενώ στο βιβλίο ασκήσεων των Αρχαρίων (62) υπάρχουν περισσότερες εικόνες σε σχέση με το βιβλίο των Προχωρημένων (34). Συνολικά, οι εικόνες (146) είναι περισσότερες από ότι στα βιβλία της Α΄ Γυμνασίου (131).

Στη Γ΄ Γυμνασίου τα βιβλία είναι κοινά και για τα δύο επίπεδα.

Πίνακας 5: Σύνολο αναφορών στο φυσικό περιβάλλον στα βιβλία της Γ΄ Γυμνασίου

	ΒΙΒΛΙΟ ΜΑΘΗΤΗ	ΒΙΒΛΙΟ ΑΣΚΗΣΕΩΝ	ΣΥΝΟΛΟ
Γ΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ	125	93	218

Πίνακας 6: Σύνολο εικόνων του φυσικού περιβάλλοντος στα βιβλία της Γ΄ Γυμνασίου

	ΒΙΒΛΙΟ ΜΑΘΗΤΗ	ΒΙΒΛΙΟ ΑΣΚΗΣΕΩΝ	ΣΥΝΟΛΟ
Γ΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ	49	27	76

Όπως προκύπτει από τα δεδομένα των πινάκων 5 και 6, στα βιβλία της Γ΄ Γυμνασίου τόσο οι αναφορές στο φυσικό περιβάλλον (218) όσο και οι εικόνες (76) είναι λιγότερες από τα αντίστοιχα βιβλία τόσο της Α΄ όσο και της Β΄ Γυμνασίου.

Πίνακας 7: Σύγκριση του συνόλου αναφορών στον καταναλωτισμό κατά επίπεδο στην Α΄ Γυμνασίου

	ΑΡΧΑΡΙΟΙ	ΠΡΟΧΩΡΗΜΕΝΟΙ	ΣΥΝΟΛΟ
ΒΙΒΛΙΟ ΜΑΘΗΤΗ	324	404	728
ΒΙΒΛΙΟ ΑΣΚΗΣΕΩΝ	397	424	821
ΣΥΝΟΛΟ	721	828	1549

Από τα δεδομένα του Πίνακα 7, γίνεται σαφές ότι σε όλα τα βιβλία και στα δύο επίπεδα το θέμα του καταναλωτισμού είναι διάχυτο. Είναι αξιοσημείωτο, ακόμα, στο σύνολο των αναφορών (1549) υπάρχει μία σημαντική διαφορά ανάμεσα στα βιβλία των Αρχαρίων (721) και στα βιβλία των Προχωρημένων (828). Αυτό είναι αναμενόμενο αφού οι μαθητές που εντάσσονται στο τμήμα των Προχωρημένων ξέρουν καλύτερα τη γλώσσα και άρα καλούνται να υλοποιήσουν δραστηριότητες που εμπεριέχουν περισσότερο καινούργιο λεξιλόγιο.

Πίνακας 8: Σύγκριση της σχετικής με τον καταναλωτισμό εικονογράφησης κατά επίπεδο στην Α΄ Γυμνασίου

	ΑΡΧΑΡΙΟΙ	ΠΡΟΧΩΡΗΜΕΝΟΙ	ΣΥΝΟΛΟ
ΒΙΒΛΙΟ ΜΑΘΗΤΗ	114	116	230
ΒΙΒΛΙΟ ΑΣΚΗΣΕΩΝ	63	68	131
ΣΥΝΟΛΟ	177	184	361

Σύμφωνα με τα στοιχεία του Πίνακα 8, η εικονογράφηση που αφορά στο θέμα του καταναλωτισμού είναι αρκετά πλούσια στα βιβλία μαθητή (230) αλλά πιο περιορισμένη στα βιβλία ασκήσεων και των δύο επιπέδων (131). Ο περιορισμός της εικονογράφησης στα βιβλία ασκήσεων εξηγείται από το γεγονός ότι σε σχέση με τα βιβλία του μαθητή περιέχουν πιο πολλές λεξιλογικές και γραμματικές ασκήσεις ενώ τα βιβλία του μαθητή περιέχουν και προφορικές και ακουστικές ασκήσεις κατανόησης, στις οποίες οι εικόνες παίζουν πολύ πιο σημαντικό ρόλο.

Πίνακας 9: Σύγκριση του συνόλου αναφορών στον καταναλωτισμό κατά επίπεδο στην Β΄ Γυμνασίου

	ΑΡΧΑΡΙΟΙ	ΠΡΟΧΩΡΗΜΕΝΟΙ	ΣΥΝΟΛΟ
ΒΙΒΛΙΟ ΜΑΘΗΤΗ	622	308	930
ΒΙΒΛΙΟ ΑΣΚΗΣΕΩΝ	306	261	567
ΣΥΝΟΛΟ	928	569	1497

Από τα δεδομένα του Πίνακα 9, εξάγεται το συμπέρασμα ότι στο θέμα του καταναλωτισμού τόσο το βιβλίο του μαθητή (622) όσο και το βιβλίο ασκήσεων των

Αρχαρίων (306) περιέχουν περισσότερες αναφορές (930) σε σχέση με τα αντίστοιχα βιβλία των Προχωρημένων (567). Σε μεγάλο βαθμό αυτό εξηγείται από το γεγονός ότι τα βιβλία των Αρχαρίων έχουν περισσότερες σελίδες από τα αντίστοιχα των Προχωρημένων άρα και περισσότερες δραστηριότητες. Αθροιστικά, οι αναφορές στον καταναλωτισμό στα βιβλία της Α΄ Γυμνασίου είναι (1497).

Πίνακας 10: Σύγκριση της σχετικής με τον καταναλωτισμό εικονογράφησης κατά επίπεδο στην Β΄ Γυμνασίου

	ΑΡΧΑΡΙΟΙ	ΠΡΟΧΩΡΗΜΕΝΟΙ	ΣΥΝΟΛΟ
ΒΙΒΛΙΟ ΜΑΘΗΤΗ	106	61	167
ΒΙΒΛΙΟ ΑΣΚΗΣΕΩΝ	63	53	116
ΣΥΝΟΛΟ	169	114	283

Ο αριθμός των εικόνων – σκίτσων που αφορούν στο θέμα του καταναλωτισμού είναι πολύ μεγαλύτερος στο βιβλίο του μαθητή των Αρχαρίων (106) σε σχέση με το αντίστοιχο βιβλίο των Προχωρημένων (61), ενώ διαφορά παρατηρείται και στα βιβλία ασκήσεων, με (63) και (53) αναφορές αντίστοιχα, μόνο που εδώ η διαφορά είναι πολύ μικρότερη σε σχέση με τη διαφορά που παρατηρείται στα βιβλία μαθητή.

Πίνακας 11: Σύνολο αναφορών σε σχέση με τον καταναλωτισμό στα βιβλία της Γ΄ Γυμνασίου

	ΒΙΒΛΙΟ ΜΑΘΗΤΗ	ΒΙΒΛΙΟ ΑΣΚΗΣΕΩΝ	ΣΥΝΟΛΟ
Γ΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ	427	317	744

Πίνακας 12: Σύνολο της σχετικής με τον καταναλωτισμό εικονογράφησης στα βιβλία της Γ΄ Γυμνασίου

	ΒΙΒΛΙΟ ΜΑΘΗΤΗ	ΒΙΒΛΙΟ ΑΣΚΗΣΕΩΝ	ΣΥΝΟΛΟ
Γ΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ	179	113	292

Όπως προκύπτει από τα δεδομένα των πινάκων 11 και 12, στα βιβλία της Γ΄ Γυμνασίου οι αναφορές στο φυσικό περιβάλλον είναι (744), ενώ οι εικόνες (292).

Πίνακας 13: Σύγκριση του συνόλου αναφορών στο φυσικό περιβάλλον και στον καταναλωτισμό

	ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΣΜΟΣ
Α΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ	763	1549
Β΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ	858	1497
Γ΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ	218	744
ΣΥΝΟΛΟ	1839	3790

Όπως προκύπτει από τα δεδομένα του πίνακα 13, οι αναφορές στον καταναλωτισμό τόσο στα βιβλία της Α΄ (1549), όσο της Β΄ (1497) και της Γ΄ Γυμνασίου (744) είναι πολύ περισσότερες από τις αντίστοιχες (763), (858) και (218) σε θέματα φυσικού περιβάλλοντος. Συνολικά (3790) έναντι (1839), δηλαδή υπερδιπλάσιες.

Πίνακας 14: Σύγκριση της σχετικής με το φυσικό περιβάλλον και τον καταναλωτισμό εικονογράφησης στα βιβλία Αγγλικών Γυμνασίου

	ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΣΜΟΣ
Α΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ	131	361
Β΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ	146	283
Γ΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ	76	292
ΣΥΝΟΛΟ	353	936

Όπως προκύπτει από τα δεδομένα του πίνακα 13, οι αναφορές στον καταναλωτισμό τόσο στα βιβλία της Α' (361), όσο της Β' (283) και της Γ' Γυμνασίου (292) είναι πολύ περισσότερες από τις αντίστοιχες (131), (146) και (76) σε θέματα φυσικού περιβάλλοντος. Συνολικά (936) έναντι (353), δηλαδή υπερδιπλάσιες.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η παρούσα εργασία είχε ως στόχο τη διερεύνηση του τρόπου προσέγγισης του φυσικού περιβάλλοντος και των ζητημάτων της αειφορίας στα βιβλία Αγγλικών του Γυμνασίου. Στα δέκα σχολικά εγχειρίδια που αποτέλεσαν το αντικείμενο της παρούσας έρευνας υπάρχουν ελάχιστα κείμενα που αναφέρονται στο φυσικό περιβάλλον, ενώ πολλές πληροφορίες αντλούνται από εικόνες. Οι εικόνες στις περισσότερες περιπτώσεις εισάγουν τα σημαντικότερα θέματα, άρα ο ρόλος τους είναι σημαντικός, αφού βοηθούν στην ανάδειξη των ζητημάτων αυτών. Σε μεγάλο βαθμό, η θεματολογία είναι παρόμοια σε όλα τα επίπεδα με κάποιες μικρές διαφορές. Τα θέματα που παρουσιάζονται είναι η ρύπανση του περιβάλλοντος, κυρίως εξαιτίας των σκουπιδιών, η προστασία του περιβάλλοντος, κυρίως μέσω της ανακύκλωσης και της χρήσης φιλικών προς το περιβάλλον μέσων μετακίνησης, η υπερθέρμανση του πλανήτη, ενώ σε συγκεκριμένα μόνο βιβλία απαντώνται τα άκρως σημαντικά θέματα των 'πράσινων' σχολείων -μόνο σε βιβλία των Προχωρημένων-, της οικολογικής τέχνης, των περιβαλλοντικών οργανώσεων, των πηγών ενέργειας, της λίμνης Αράλης που καταδεικνύει με τον καλύτερο τρόπο την καταστροφική παρέμβαση του ανθρώπου.

Ο τρόπος που παρουσιάζονται αυτά τα τόσο σημαντικά ζητήματα μέσα από τα σχολικά εγχειρίδια δεν βοηθάει από μόνος του στην ανάδειξή τους ούτε στην ευαισθητοποίηση των μαθητών ιδιαίτερα παρά μόνο όπου προβλέπεται η άμεση εμπλοκή τους, όπως συμβαίνει στην περίπτωση των ερευνητικών εργασιών. Το σημαντικό είναι ότι ερευνητικές εργασίες υπάρχουν σε όλα τα βιβλία μαθητή όλων των τάξεων και όλων των επιπέδων, ωστόσο, τις περισσότερες φορές οι εκπαιδευτικοί των Αγγλικών παραλείπουν τις ερευνητικές αυτές εργασίες είτε γιατί συναντούν την απροθυμία των μαθητών, είτε γιατί ο διαθέσιμος χρόνος είναι πολύ περιορισμένος. Μάλιστα, από το σχολικό έτος 2013 -2014 οι διδακτικές ώρες των Αγγλικών στην Α' Γυμνασίου μειώθηκαν κατά μία ώρα εβδομαδιαία οπότε η διαχείριση του χρόνου προκειμένου να συμπεριληφθούν και οι ερευνητικές εργασίες στο μάθημα γίνεται ακόμα πιο δύσκολη. Τα βιβλία, λοιπόν, θα μπορούσαν να ευαισθητοποιήσουν τους μαθητές εφόσον ο διδάσκων επιλέξει να δώσει έμφαση στις ερευνητικές εργασίες.

Μία άλλη σημαντική παράμετρος που αναδείχτηκε μέσα από την έρευνα είναι ότι τα περιβαλλοντικά ζητήματα καταλαμβάνουν πολύ λιγότερο χώρο στα σχολικά εγχειρίδια των Αγγλικών σε σχέση με το θέμα του καταναλωτισμού, το οποίο είναι διάχυτο σε όλα τα κεφάλαια όλων των βιβλίων. Ο αριθμός των λέξεων – φράσεων που αναφέρονται στον καταναλωτισμό είναι πάντα πολλαπλάσιος του αντίστοιχου αριθμού που αναφέρεται στο φυσικό περιβάλλον. Το ίδιο ισχύει και για τη θεματολογία. Θέματα όπως οι διακοπές, οι σύγχρονες μικροσυσκευές, οι ηλεκτρικές και ηλεκτρονικές συσκευές και γενικά ο καταναλωτισμός καταλαμβάνουν ένα πολύ μεγάλο μέρος των σχολικών εγχειριδίων. Το ίδιο και στην εικονογράφηση. Οι φωτογραφίες και τα σκίτσα που προβάλλουν το θέμα του καταναλωτισμού είναι πολύ περισσότερες από τις εικόνες που προβάλλουν τα θέματα του φυσικού περιβάλλοντος και της αειφορίας.

Συμπερασματικά, γίνεται αντιληπτό ότι τα θέματα του φυσικού περιβάλλοντος και ιδιαίτερα της αειφορίας δεν προωθούνται αρκετά από τα βιβλία των Αγγλικών στο Γυμνάσιο. Δεδομένου, ωστόσο, ότι τα σχολικά εγχειρίδια διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην εκπαιδευτική διαδικασία, αξίζει να επισημανθεί ότι θα έπρεπε να υπήρχε πιο πλούσια θεματολογία και εικονογράφηση αναφορικά με τα τόσο σημαντικά περιβαλλοντικά ζητήματα που αντιμετωπίζει ο κόσμος σήμερα, καθώς στόχος του σχολείου δεν είναι μόνο η απόκτηση γνώσεων αλλά και η ευαισθητοποίηση και η διαμόρφωση στάσεων προκειμένου οι μαθητές να γίνουν ενεργοί πολίτες που θα διασφαλίσουν ένα καλύτερο και δικαιότερο κόσμο για τους ίδιους αλλά και για τις επερχόμενες γενιές.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Ahrari, S., Othman, J., Hassan, S., Samah, B. A. & D'Silva, J. L. (2014). Active citizenship by active learning. *Journal of Applied Sciences*, 14(20), 2450-2459.
- Apple, M. W. (1993). *Εκπαίδευση και εξουσία* (μτφρ. Φ. Κοκαβέσης). Θεσσαλονίκη: Παρατηρητής.
- Apple, M. W. (2011). Democratic education in neoliberal and neoconservative times. *International Studies in Sociology of Education*, 21(1), 21–31.
- Βρεττός, Γ. (1994). *Η εικόνα στο αναλυτικό πρόγραμμα και στο σχολικό εγχειρίδιο της Ιστορίας*. Θεσσαλονίκη: Art of text.
- Balarin, M. (2011). Global citizenship and marginalisation: contributions towards a political economy of global citizenship. *Globalisation, Societies and Education*, 9 (3-4), 355-366.
- Berelson, B. (1952). *Content Analysis in Communication Research*. Glencoe, IL: The Free Press.
- Huckle, J. (2010). ESD and the current crisis of capitalism: Teaching beyond Green New Deals. *Journal of Education for Sustainable Development*, 4: 135-142.
- Καψάλης, Α. και Χαραλάμπους, Δ. (1995) *Σχολικά Εγχειρίδια, Θεσμική Εξέλιξη και Σύγχρονη προβληματική*. Αθήνα: Έκφραση.
- Μπίκος, Κ. (2003). *Ψυχολογικές προϋποθέσεις για την ανάπτυξη εποπτικών μέσων διδασκαλίας*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Μπονίδης, Κ. (2004). *Το περιεχόμενο του σχολικού βιβλίου ως αντικείμενο έρευνας. Διαχρονική εξέταση της σχετικής έρευνας και μεθοδολογικές παρατηρήσεις*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Suzuki, D. (2010). *The legacy. An elder's vision for our sustainable future*. Greystone Books.
- Webster, K. & Johnson, C. (2011). *Λογική και Αειφορία: Εκπαιδεύοντας για έναν Κόσμο Χαμηλού Άνθρακα*. Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο.